ІВАН МЕЛЕЖ

Белыя вішні і яблыні

Іван Мележ

БЕЛЫЯ ВІШНІ І ЯБЛЫНІ

апавяданне

БАЦЬКІ І ДЗЕЦІ

Пад акном цэлы дзень крык. Нецярплівы, патрабавальны: чыр-ры! чыр-ры!

Там, у дзірцы між верандай і сцяной дома, сям'я. Цэлы дзень, ледзь развідняе, да змяркання, пырхаюць крылы — падлятаюць, адлятаюць чорныя, старанныя шпакі. І падлятаюць, і адлятаюць хапаючыся. Калі ляцяць недалёка, відаць, як хапатліва кідаюцца ў пошуках пажывы. Хапаючыся, пратаўчы хутчэй супакоіць, задаволіць, імчаць назад. Іх падганяе недавольнае: чыр-ры!

Шпачаняты нецярпліва высоўваюць з дзіркі галовы з разяўленымі дзюбамі. Дзюбы вялікія; можна сказаць, яны толькі і відны. Бацькі не падаюць пажыву, кладуць глыбока ў рот. Застаецца толькі каўтнуць...

Крык адразу сціхае. Але толькі на момант. Праз момант услед хапатліваму бацьку зноў ляціць недавольнае: чыр-ры!

З вясны, калі малых не было, старыя цешыліся вясне, зялёнай зямлі, сіняму небу. Цешыліся самі сабой. Славілі зямлю і неба песняй. Цяпер не да глупстваў, не да песень. Увесь дзень падганяе недавольнае :

— Чыр-ры! чыр-ры!

...Дзеці! Кажуць, што яны ў нас, людзей, на дзіва патрабавальныя і — няўдзячныя!..

МОЖА — ПРАБ'ЕЦЦА

У лясным зацішку, у цяню між сосен, уразіў кволы парастак. Чатыры адмыслова выразаных пляскатых лісты, падобныя на прапелер. Сцяблінка — тонкая, кволая, танчэй за жытнюю — аж дзівішся, як яна трымае такія шырокія лісты!

З захапленнем падумалася, што з такіх вырастаюць волаты-дубы. З такога пачынаецца цар лесу! Пройдзе час і — уздымецца, узнясецца над зямлёй, над дрэвамі, магутна раскіне вузлаватае, нібы ўсё ў мускулах, галлё...

За захапленнем прыйшоў абачлівы одум: не, мусіць, на гэты раз цуда не будзе: пэўна, не будзе з гэтага парастка волата-дуба. Вельмі ж моцна ўраслі ў зямлю, спляліся карэннем, галлём сосны. Дружныя, дужыя, акружылі з усіх бакоў, захапілі зямлю, засланілі неба. Не дадуць разрасціся, не пусцяць...

Не хочацца верыць у такое. Бярэ нязгода, упартасць: а можа — праб'ецца, узнясецца? Усё ж ён не проста парастак, ён — зерне волата.

БЕЛЫЯ ВІШНІ І ЯБЛЫНІ

Шчодра цвіў гэтай вясною сад. Спачатку вішні і грушы, потым — яблыні. Была пара, калі ўсе дрэвы стаялі, як белыя, ружаватыя воблакі. Млелі пяшчотныя, цудоўныя пахі,— пахі гэтыя поўнілі сад, вуліцу; уся зямля, здавалася, была поўная квецені, пахаў.

Сад звінеў пчоламі; звон быў як бы песняй цвіцення, было падобна, быццам гэта дзівоснае цвіценне звінела, спявала, славіла. Было падобна, вясна не магла задаволіцца толькі красой колеру, нават хараством пахаў,— не магла не звінець, не спяваць.

Спявалі дрэвы, і — няхай ціхім, але неадольным спевам — адгукалася сэрца. Было ў той нядумнай, бесклапотнай радасці нешта на дзіва юначае, даверлівае і абнадзейлівае. Спадзявалася ў нешта вельмі харошае.

Потым бела было на зямлі. Спачатку пад вішнямі, пад грушамі, потым — пад яблынямі. Спачатку было бела, потым — руда, іржава, потым нічога не было; краса квецені жыла ўспамінам, шкадаваннем, што ўсё хутка

мінулася.

Тады на змену той красе прыйшла новая: стрыманая, сталая, як бы цвярозая. Завязаліся, дзень ада дня раслі, наліваліся вішні, грушы, яблыкі... Не было ўжо бесклапотнасці, але была надзея, таксама цвярозая, пэўная...

Тады ж пад вішнямі, пад грушамі, пад яблынямі — як пад хвоямі — зямлю пярэсціў недарэчы, сухі осып. Асыпалася завязь, якая цвіла кветкамі; дзень ада дня ўсё больш і больш усцілала зямлю пад дрэвамі. Нібы ігліца пад хвояй.,.

Асабліва багата было яе пад вішнямі і грушамі; цвіла хараша, цешыла надзеямі. І вось — асыпалася, зморшчаная, скручаная.

Колькі апала яе — няспраўджаных надзей!

Іван Мележ

Нарадзіўся 08.02.1921 г. у вёсцы Глінішчы Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці.

Пасля заканчэння сярэдняй школы (1938) працаваў у Хойніцкім райкоме камсамола. У 1939 годзе паступіў у Маскоўскі інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце. У 1942 годзе цяжка паранены. Пасля лячэння яго адправілі ў тыл. У 1943 годзе выкладаў ваенную падрыхтоўку і адначасова вучыўся на філалагічным факультэце ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, які знаходзіўся на станцыі Сходня пад Масквой. Закончыў універсітэт ужо ў Менску ў 1945 годзе, паступіў у аспірантуру і выкладаў беларускую літаратуру. І.Мележ працаваў у рэдакцыі часопіса «Полымя», у ЦК КПБ. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1967-1976), быў старшынёй Беларускага камітэта абароны міру і членам Сусветнага Савета Міру. Член СП Беларусі з 1945 года.

Выйшлі зборнікі аповесцей, апавяданняў, нарысаў, крытычных артыкулаў: «У завіруху» (1946), «Гарачы жнівень» (1948), «Заўсёды наперадзе» (1948), «Блізкае і далёкае» (1954), «У гарах дажджы» (1957), «Што ён за чалавек» (1961), «Жыццёвыя клопаты» (1975), «Белыя вішні і яблыні» (1976) і інш. Аўтар раманаў «Мінскі

напрамак» (1950, кн. 1; 1952, кн. 1-3; дапрацаванае выданне ў 1974), цыкла раманаў «Палеская хроніка» - «Людзі на балоце» (1962), «Подых навальніцы» (1966), «Завеі, снежань» (1978). У 1969-1971 гг. выйшаў збор твораў у 6-і, у 1979-1985 гг. - у 10 тамах.

«У аснове Мележавага мастацкага свету - багаты рэальны свет простых людзей у іх адзінстве з прыродай, з зямлёй. Пісьменнік падае сваіх герояў ва ўсёй іх жыццёвай канкрэтнасці. Яны быццам выхаплены з жыцця. І не аддзелены ад яго, пададзены разам з жыццём, якое іх акружае, з якім яны пастаянна ўзаемадзейнічаюць» (С. Андраюк).

Іван Мележ узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1962, за раман «Людзі на балоце»), Ленінскай прэміі (1972, за раманы «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы»), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1976, за кнігу «Жыццёвыя клопаты»).

Народны пісьменнік БССР (1972).

Памёр 09.08.1976 г.

Падрыхтаванае на падставе: Мележ Іван, Збор твораў. У 10-ці т. Т. 1: Апавяданні, аповесці.— Мн.: Маст. літ., 1979.— 448 с., 5 л. іл.

Літаратурная спадчына лаўрэата Ленінскай прэміі, народнага пісьменніка Беларусі Івана Паўлавіча Мележа (1921-1976) стала нашым нацыянальным гонарам. Гэты дзесяцітомны Збор яго твораў уключае ў сябе ўсё лепшае, што створана пісьменнікам.

Першы том склалі апавяданні і аповесці Івана Мележа. У томе публікуецца прадмова доктара філалагічных навук, прафесара і пісьменніка Алеся Адамовіча, а таксама каментарыі.

Рэдактар: У. В. Гніламёдаў